Centraal Planbureau

CPB Notitie | 22 december 2014

CPB-reactie op OESO-studie over de relatie tussen inkomensongelijkheid en economische groei

Uitgevoerd op verzoek van de vaste commissie Financiën van de Tweede Kamer

Centraal Planbureau

CPB Notitie

Centraal Planbureau
Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070)3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Leon Bettendorf

Aan: Vaste Commissie Financiën van de Tweede Kamer

Datum: 22 december 2014
Betreft: CPB-reactie op OESO-studie over de relatie tussen inkomensongelijkheid en economische groei

In een recent verschenen werkdocument gaat de OESO in op de relatie tussen inkomensongelijkheid en economische groei[1]. Op verzoek van de vaste Kamercommissie Financiën bespreken we in deze notitie een korte samenvatting, een evaluatie en de relevantie van deze studie voor de verschillende CPB-modellen.

De OESO vindt dat inkomensongelijkheid een negatief effect heeft op economische groei. Uit de schatting van een groeivergelijking voor alle OESO-lidstaten blijkt dat een hoge ongelijkheid van beschikbare inkomens (na inkomstenbelasting en uitkeringen) samenhangt met een lagere groei van het BBP. Vooral ongelijkheid aan de onderkant van de inkomensverdeling is schadelijk voor groei.[2] Dit effect wordt vervolgens verklaard door de bevinding dat lagere inkomensgroepen minder kunnen investeren in scholing bij een hogere inkomensongelijkheid.

Gegeven deze verklaring is het op zijn minst opvallend dat de groei in OESO-landen alleen (significant) verklaard wordt door inkomensongelijkheid en niet door primaire factoren, zoals de investeringsratio in fysiek kapitaal en het gemiddeld aantal scholingsjaren. Daarnaast is het opmerkelijk dat geen effect wordt gevonden als de ongelijkheid van de bruto inkomens en de mate van herverdeling worden beschouwd.[3] De groeivoet hangt dus niet (significant) af van de mate waarin inkomens worden herverdeeld in een land (door inkomstenbelastingen en uitkeringen). Tenslotte, OESO-lidstaten worden geacht redelijk homogeen te zijn, maar belangrijke structurele verschillen blijven bestaan tussen deze landen. Het is bekend dat verschillende vormen van beleid verschillende effecten kunnen hebben in

---

[1] Zie OESO-persbericht 9 dec. en het onderliggende werkdocument van F. Cingano, 'Trends in income inequality and its impact on economic growth', Working paper nr.163.
[2] Deze ongelijkheid wordt gemeten door de verhouding tussen het gemiddelde inkomen en het inkomen van lage inkomensgroepen (onderste 40%).
[3] Herverdelingsbeleid beoogt de verdeling van netto inkomens gelijker te maken dan de verdeling van bruto inkomens. Een meer ambitieus herverdelingsbeleid blijkt dus uit een grotere reductie van de inkomens-ongelijkheid. Het verschil tussen de ongelijkheid van bruto en netto inkomens wordt hier gebruikt als maatstaf van de mate van herverdeling.

verschillende landen in verschillende perioden. Kan het effect van ongelijkheid in Nederland daarom werkelijk gelijk worden verondersteld aan het effect in Chili, Mexico of Turkije?

Zoals besproken in het werkdocument, biedt de theoretische literatuur verklaringen voor zowel een positieve als een negatieve relatie tussen ongelijkheid en groei. Ook de conclusies van de empirische literatuur zijn gemengd over deze relatie. De micro-economische literatuur benadrukt de kanalen die het dilemma tussen gelijkheid en doelmatigheid versterken.[4] Herverdelingsbeleid in de vorm van hogere belastingen en hogere uitkeringen verstoort het arbeidsaanbod en scholingsbeslissingen, hetgeen bijdraagt aan een lagere groei.

Zelfs als het negatieve effect van ongelijkheid daadwerkelijk overheersend is, zijn de implicaties voor Nederland beperkt gezien de redelijk stabiele verdeling van de netto inkomens in de beschouwde periode. De cumulatieve BBP-groei van 36,3% van 1990 tot 2010 is slechts 4,7% lager als gevolg van de licht hogere inkomensongelijkheid. Ook bestaan er voor Nederland weinig aanwijzingen dat het mechanisme dat centraal staat in de OESO-studie, belangrijk is aangezien lage inkomensgroepen geen sterke beperkingen lijken te ondervinden bij de opbouw van menselijk kapitaal (of *human capital*). De SCP-studie naar de gevolgen van het leenstelsel besluit dat een stijging in studiekosten niet leidt tot een daling in de verhouding tussen studenten uit lage versus hoge sociaaleconomische klassen in het hoger onderwijs (alhoewel jongeren uit lage klassen meer schuld-avers lijken te zijn).[5]

De conclusies uit de theoretische en empirische literatuur ten aanzien van het verband tussen ongelijkheid en groei zijn dus gemengd. Bovendien lijkt het mechanisme dat centraal staat in de OESO-studie voor Nederland minder relevant omdat de toegang tot het onderwijs ook voor lagere sociaaleconomische klassen goed geregeld is. Dat verklaart ook waarom het mechanisme niet is opgenomen in de belangrijkste (grote) CPB-modellen:

- SAFFIER II is het macro-economisch model dat gebruikt wordt voor het maken van beleidsanalyses en prognoses op de korte en middellange termijn (max.4 jaar). Zelfs als het effect relevant zou zijn voor Nederland, is het aannemelijk dat een tragere opbouw van menselijk kapitaal als gevolg van meer inkomensongelijkheid slechts op termijn zal doorwerken in de groei. Dit kanaal is daarom minder relevant voor de uitkomsten van het SAFFIER-model.

- Het GAMMA-model is ontwikkeld voor het simuleren van scenario's op de lange termijn (zoals de effecten van vergrijzing van de bevolking). Dit model is

[4] Zie sectie 3.2 in CPB, *Reinventing the welfare state*, no. 60, 2006.
[5] SCP, De studie waard: Een verkenning van mogelijke gedragsreacties bij de invoering van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, juni 2013,.

voornamelijk gericht op de bestudering van effecten van structurele hervormingen op de verdeling *tussen* generaties maar niet binnen generaties. Voor elke generatie is een gemiddeld persoon gemodelleerd waardoor herverdeling tussen lage en hoge inkomens binnen dezelfde generatie buiten beschouwing blijft. Daarnaast geldt dat de groeivoet op de lange termijn constant is in dit model (gelijk aan de som van de exogene bevolkingsgroei en de exogene technologische vooruitgang).[6]

- Het recent gepubliceerde MICSIM-model is een microsimulatiemodel waarmee het structurele arbeidsaanbod van verschillende individuele huishoudtypen wordt geanalyseerd. Met dit model worden de verstorende effecten van het belastingstelsel op het arbeidsaanbod berekend. Het scholingsniveau is geobserveerd voor elk individu maar is exogeen verondersteld. De gemiddelde productiviteit van de arbeidsbevolking kan wel veranderen ten gevolge van compositie-effecten, bijvoorbeeld als de fractie van hoogopgeleide werkenden toeneemt door een hervorming. Het effect van een beleidswijziging op de inkomensverdeling wordt gerapporteerd (middels de Gini-coëfficiënt) maar de verdeling heeft geen terugkoppelingseffecten op de uitkomsten. Het model wordt gebruikt om de effecten van beleidswijzigingen op de structurele arbeidsdeelname te kwantificeren. Effecten van ongelijkheid die via de vorming van menselijk kapitaal en productiviteit lopen zijn daarvoor minder relevant.

[6] Als de productiviteitsgroei lager of hoger is, heeft dat geen wezenlijk effect op de houdbaarheidswinst (zie sectie 5.2.2 in CPB, *Minder zorg om vergrijzing*, nr. 12, 2014).

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Van Stolkweg 14
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (070) 3383 380

info@cpb.nl | www.cpb.nl

December 2014